

časopisy – *Dějiny a současnost*, zajímavý je *Živá historie*, hlubší vhléd pak nabízí *Paměť a dějiny*. Pravidelně sleduji osobnosti, jako jsou například Pavel Kosatík, Michal Stehlík, Jiří Padevět a další, kteří mi nabízejí pestrou orientaci ve zdrojích a podávají témata velice poutavě a v souvislostech.

?) V Centru PANT kromě témat zaměřených na moderní dějiny otevíráte také řadu aktuálních otázek ze společnosti, politiky i vzdělávání.

Co váš široký dramaturgický záprah i po 17 letech provozování PANT udržuje?

Obava o to, že si lidé čím dál tím méně naslouchají a méně si rozumějí. A obava z toho, že to nemůže vést nikam jinam než k velké konfrontaci. Takže mou motivací je vlastně strach. Spousta lidí nám říká, že PANT je jedno z posledních míst, kde se může debatovat. Kde je stále vyžadována pluralita názorů a kde se chceme s každým bavit.

Rozhovor vedla Markéta Beková, NPI ČR.

Ředitel naživo posunuje školu vpřed

4. část: Jak efektivně pracovat se žáky s odlišným mateřským jazykem

Ředitel naživo je dvouletý akreditovaný vzdělávací program pro dvojice / trojice z vedení škol. Je určen pro ředitele základních a středních škol a jejich zástupce, kteří mají motivaci pracovat na tom, aby se děti v jejich školách učily naplno a s radostí, a chtějí své zkušenosti sdílet. V sérii rozhovorů si v letošním školním roce povídáme s absolventy programu o využití získaných znalostí a dovedností ze vzdělávacího programu v životě školy. V dnešním rozhovoru se zaměříme na začlenění žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ).

3. základní škola Cheb je umístěna na Zlatém vrchu a má kapacitu 550 žáků. V rámci vize „Připravujeme žáky pro život“ klade důraz na sociální a morální citění, bezpečnost, vzájemnou spolupráci, motivaci a zájem. Jednou ze silných stránek školy jsou zkušenosti a efektivní práce se žáky s OMJ. A právě o tom si budeme povídat s ředitelem školy Mgr. Pavlem Černým (ŘŠ) a jeho zástupkyní Mgr. Hanou Veselou (ZŘ), absolventy programu Ředitel naživo.

ZŘ: Já mám aprobaci matematika – fyzika, učím na 2. stupni. Pan ředitel dlouho zvažoval, proběhlo několik koleček jako u konkurzu. Nakonec si mě vybral. Do té doby jsem pracovala ve školách jako řadová učitelka a nabídka místa zástupce ředitele pro mě byla určitou výzvou. Kromě nových povinností a úkolů jsem si musela postupně zvykat také na komunikaci s kolegy z 1. stupně.

?) Od kdy spolupracujete v rámci vedení školy?

ŘŠ: Když jsem se v roce 2010 stal ředitelem školy, jmenoval jsem do funkce paní učitelku z jiné školy, se kterou jsem se znal z nejrůznějších akcí. Ta se ale po osmi letech rozhodla zkusit konkurz na ředitelskou funkci v jiné chebské škole a byla úspěšná. Takže jsem byl znovu postaven před nutnost hledat svého zástupce. Chtěl jsem prioritně prvostupňového učitele, protože sám jsem druhostupňový. Ale nakonec to dopadlo jinak...

? Co vás nakonec kolegyním z 1. stupni přiblížilo?

ZŘ: Společné schůzky, návštěvy na 1. stupni, povídání u kávy, nasávání atmosféry a víra v porozumění. Chvilku to trvalo, ale myslím, že teď už je to v pohodě.

? Proč jste vstoupili do Ředitele naživo?

ŘŠ: Program Ředitele naživo nás zaujal již v první vlně, ale i s ohledem na finanční náročnost a tehdy aktuální Hančino studium školského managementu jsme se nehlásili. V dalším běhu jsme o přihlášení do programu měli jasno, navíc jsme byli společně s dalšími dvěma školami podpořeni zřizovatelem. Podpora od zřizovatele znamenala pro školu i menší finanční zátěž. Zajímavá pro nás byla i odlišná koncepce programu, který se zaměřoval na lídrovství – na rozdíl od klasického funkčního studia pro ředitele škol, které jsme já i Hanka absolvovali dříve. Třetím důvodem, proč jsme se rozhodli pro účast, byla jména průvodců v realizaci programu, konkrétně třeba Vítka Berana.

ZŘ: Obsah byl hodně zajímavý, skvělé byly třeba stáže v různých školách a sdílení zkušeností a dobré praxe.

ŘŠ: A také reflektivní čtvrthodinka, čas pro dvojici ředitel – zástupce. Ve škole nemáme na takovou klidnou reflexi čas, takže tohle jsme hodně ocenili. Stále pokračují svépomocné skupiny, které vznikly v rámci Ředitele naživo. Jsme i nadále v kontaktu a pomáháme si navzájem.

? Vaše škola je známá svou nadstandardní péčí o děti s OMJ? Kde jste se inspirovali?

ŘŠ: Tak jak to bývá, inspirací jsme moc neměli. Počátek práce s žáky-cizinci byl pro nás stav ve škole, přijímali jsme vyšší počty žáků-cizinců v souvislosti s rozrůstající se průmyslovou zónou v Chebu. Jednalo se především o žáky původem z Mongolska, Vietnamu, ale i jiných zemí. Vnímám jsem

neutěšený stav začleňování těchto žáků do vzdělávání. V té době již začaly první rozvojové programy MŠMT, ze kterých jsme čerpali prostředky na podporu těchto žáků, většinou na doučování mimo vyučování. Přes tuto podporu jsem vnímal, že to není dostatečné, a na setkání na MŠMT jsme společně se zástupci dalších škol s podobnou zkušeností hovořili o nutnosti zvýšení podpory.

? Péče o žáky s OMJ začala tedy ještě před příchodem dětí z Ukrajiny?

ZŘ: V naší škole bylo značné množství cizinců i dříve. Společně jsme přemýšleli, jak žákům-cizincům a také učitelům ve třídách s cizinci pomoci. Nejlepší variantou bylo děti naučit nejprve česky, aby rozuměly. Teprve potom se mohou učit a zlepšovat své dovednosti a vědomosti v jiných předmětech. Ve škole máme momentálně 329 žáků a z toho je 80 žáků s OMJ. Někteří jsou zde déle a česky už částečně umějí, jiní začínají od začátku.

? Co konkrétně žákům s OMJ nabízíte?

ZŘ: V první řadě je to jazyková příprava, kde preferujeme intenzivní výuku češtiny. V tomto školním roce nově přichodzí žáci-cizinci mají 8 hodin týdně jazykovou přípravu, zbytek vyučovacích hodin se učí v kmenových třídách podle rozvrhu třídy. Celkem máme 3 skupiny, dvě mají zmiňovaných 8 hodin týdně a jedna, která je složená z pokročilých žáků, 4 hodiny týdně. Výuku zajišťuje paní učitelka z Ukrajiny s nostrifikací, během běžných vyučovacích hodin pomáhají asistenti pedagoga. Žáky s OMJ, kteří už nemají nárok na jazykovou přípravu, ale podporu by potřebovali, posíláme do poradny. Na základě doporučení potom poskytujeme těmto žákům podpůrné opatření Úprava obsahu vzdělávání. Tři hodiny týdně v době výuky českého jazyka ve třídě je žák vyučován individuálně jiným učitelem. Kromě výše uvedeného nabízíme žákům-cizincům doučování, které je hrazeno z projektů. Pro nově přichodzí žáky využíváme také podporu z NPI – adaptačního koordinátora. Je to pedagogický pracovník z naší školy, který věnuje svůj čas adaptaci žáka, seznamuje ho s režimem ve škole, pomáhá při začleňování žáka do kolektivu ve třídě.

? Jak moc je taková práce z hlediska administrativy náročná?

ZŘ: Administrativa začíná již při přijímání žáků-cizinců, kdy zjišťujeme jejich znalost jazyka a s rodiči řešíme zařazení do jazykové přípravy. Po absolvování 100, 200 a nyní i 400 hodin jsou žáci testováni a podle úrovně znalostí zůstávají v jazykové přípravě nebo se vrací do kmenové třídy. Počet absolvovaných hodin jazykové přípravy evidujeme ve sdílené tabulce, abychom měli přehled.

ŘŠ: Chodí k nám na jazykovou přípravu i žáci z jiných škol, tam pak Hanka odesílá jejich docházku.

ZŘ: Jazykovou přípravu máme zadanou v rozvrhu. Žáci-cizinci během školního roku přicházejí a odcházejí, takže se rozvrh neustále různě upravuje. Třída se rozpadá na skupiny, upravují se tematické plány...

? Jak vaši učitelé reagovali na práci s žáky s OMJ? Bylo to pro ně něco nového.

ŘŠ: Zpočátku se jim nelíbilo, že se děti budou učit česky a nebudou chodit třeba na matematiku. Dnes je to opačně, ptají se: „Proč je výuka češtiny jen dva dny?“

ZŘ: Každá změna je pro lidi náročná, ale tady je přesvědčil čas a taky ukázky z jiných škol, které jsme navštívili.

ŘŠ: Viděl jsem to na hospitacích, učitel se snažil věnovat žákům s poruchami učení, ostatním českým žákům a už neměl prostor na žáky s OMJ.

? Vráťím se ještě k Řediteli naživo. I tam jste sbírali inspiraci?

ŘŠ: Tam jsme inspirovali spíše my ostatní kolegy. Hanka je v našem regionu odborným garantem (v rámci NPI) v oblasti práce s žáky s OMJ, radí ostatním. Jako škola poskytujeme ostatním stáž. Nastavili jsme si činnosti sami podle konkrétní potřeby.

? Absolvovali vaši pedagogové nějaké speciální vzdělávání v oblasti práce s dětmi s OMJ?

ŘŠ: V prvních letech, kdy jsme se začali intenzivněji věnovat podpoře žáků-cizinců, jsme pro celý pedagogický sbor zorganizovali společný seminář na toto téma v rámci výjezdního zasedání, kde jsme získali další inspirace i zdroje, o kterých jsme nevěděli. Naši pedagogičtí pracovníci se dlouhodobě vzdělávají i v oblasti práce se žáky s OMJ. Školení a semináře si vybírají ze široké nabídky, hlavně se jedná o semináře NPI. Paní učitelka v jazykové přípravě se zúčastnila řady školení, např. Výuka češtiny jako druhého jazyka.

? Jak jako vedení podporujete své pedagogy v oblasti jejich práce s žáky s OMJ?

ZŘ: Podporu vedení vidíme hlavně ve včasné identifikaci žáků-cizinců. Učitelé komunikují o posunu žáků. Myslím, že

důležité je i finanční ocenění zvýšených nároků pro třídní učitele, kteří musí koordinovat začleňování žáků-cizinců do výuky s učitelem v jazykové přípravě.

Co byste školám doporučili v oblasti práce se žáky s OMJ?

- Nenechat žáky s OMJ a učitele, kteří tyto žáky ve třídě učí, bez podpory.
- Najít systém, který bude škole vyhovovat, přestože se bude stále trochu měnit.
- Zavést intenzivní výuku češtiny pro žáky s OMJ, hledat nejrůznější zdroje financování.
- Komunikovat o začleňování žáků s OMJ do vzdělávání v rámci celého pedagogického sboru.
- Podporovat pedagogy vhodným dalším vzděláváním, sdílením mezi pedagogy školy i s dalšími školami.

Děkují panu řediteli a paní zástupkyni za rozhovor a na závěr, se svolením autorů, zveřejňujeme několik postřehů z deníku asistenta pedagoga, který pracuje ve třídě s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a také pomáhá žákům-cizincům nejen při výuce, ale i s adaptací na školní prostředí. Vytváří ve třídě klidnou atmosféru, bezpečí, aby se žáci nebáli říci si o pomoc. Do deníku si zaznamenává konkrétní poznatky, které pak může s ostatními probírat:

- žákyně se postupně adaptuje a začleňuje do kolektivu třídy
- žák se stále ostýchá hovořit česky, má obavy, že nemluví správně
- spolupráce mezi žáky-cizinci: překládání slov, vysvětlování pojmů
- dnes dopomoc žákům, aby věděli, co dělat, aby porozuměli zadání

Poznámka redakce

Inspirativní zkušenosti účastníků programu Ředitel naživo představujeme v *Řízení školy* postupně v letošním školním roce, poprvé se tak stalo zářijovém vydání. Doposud jsme publikovali:

- Ředitel naživo posunuje školu vpřed – 1. část: Jak vytvořit vizi školy; *Řízení školy* 9/24
- Ředitel naživo posunuje školu vpřed – 2. část: Jak nastavit společná setkávání učitel – žák – rodič; *Řízení školy* 10/24
- Ředitel naživo posunuje školu vpřed – 3. část: Jak efektivně nastavit hodnocení učitelů; *Řízení školy* 11/24

Všechny texty najdete na www.rizeniskoly.cz/casopisy. Přístup k online textům publikovaným v časopise a možnost stáhnout si jednotlivá vydání časopisu v PDF je součástí vašeho předplatného.

*Rozhovor vedla Mgr. Irena Trojanová, Ph.D., Katedra andragogiky a managementu vzdělávání
PedF UK, lektorka, konzultantka a mentorka.*